

Kerken Kijken Utrecht

Visiting Churches in Utrecht

Cultuurhistorisch project
KERKEN KIJKEN UTRECHT

Toegang gratis | Free admission

UTRECHT

UTRECHT KERKENSTAD

De bijzonder rijke geschiedenis van Utrecht weerspiegelt zich in de vele historische kerken in de binnenstad.

Centraal in de oude binnenstad staat de Domkerk, de oude bisschopskerk met de hoogste kerktoren van Nederland. Binnen een Romeins fort, een castellum, stichtte Willibrord in 695 twee kerken, de St. Maarten en St. Salvator. In de 11^e eeuw ontstond een kruis van kerken rondom de Romaanse Dom. Van deze kapittelkerken zijn alleen de Janskerk en de Pieterskerk over; de Paulusabdij en de Mariakerk zijn vrijwel geheel verdwenen. Voor het gewone volk waren er parochiekerken. In Utrecht zijn ze alle in hun middeleeuwse vorm bewaard gebleven: de Buur-, Nicolai-, Jacobi- en Geertekerk. Van de grote kloosterkerken is alleen de St. Catharina nog over. De kapellen van het Agnietenklooster (nu onderdeel Centraal Museum) en het St. Ursulaklooster (nu de Lutherse Kerk) hebben de tand des tijds ook doorstaan.

Na de Reformatie (1580) werden de Utrechtse kerken voor de protestantse eredienst gebruikt of ze kregen een niet-kerkelijke functie. Andere niet-hervormde geloofsgemeenschappen konden in de 18^e eeuw hun kerken bouwen, zoals de doopsgezinden. De oud-katholieken kwamen bijeen in schuilkerken; de Gertrudiskapel is het fraaiste voorbeeld. Pas in de 19^e eeuw werden er weer katholieke kerken gebouwd, onder meer de St. Augustinus en de St. Willibrord. In 1914 kwam de oud-katholieke kathedraal Ste. Gertrudis gereed.

UTRECHT CITY OF CHURCHES

The exceptionally rich history of Utrecht is reflected in the many historical churches in the city centre.

Centrally located in the old city centre is the Cathedral, the former Episcopal Church with the highest church tower in the Netherlands. Within the walls of a Roman fort, known as a castellum, St. Willibrord founded two churches in 695: St. Maarten and St. Salvator. In the 11th century, a cross of churches sprung up around the Romanesque Cathedral, of which only St. John's and St. Peter's remain. St. Paul's and St. Mary's have almost disappeared. For the commoners there existed parish churches, with the Buurkerk, St. Nicholas', St. James' and St. Gertrude's Churches in Utrecht, having all been preserved in their medieval forms. Of the large monastic churches, only the Church of St. Catharine's remains. The chapels of St. Agnes (now part of the Centraal Museum) and St. Ursula Convent (now the Lutheran Church) have withstood the test of time.

After the Reformation in 1580, the churches in Utrecht were used for Protestant services or non-religious purposes. Other non-Reformed denominations were able to build their churches in the 18th century, including the Mennonites. The Old Catholics gathered in clandestine churches, of which the Chapel of St. Gertrude's is the finest example. It wasn't until the 19th century that new Roman Catholic churches were built, such as St. Augustine's and St. Willibrord's. The Old Catholic Cathedral of St. Gertrude's was finished in 1914.

De St Augustinuskerk is een waterstaatskerk (gebouwd onder toezicht van het Ministerie van Waterstaat) uit 1840 en is de eerste nieuw gebouwde katholieke kerk in Utrecht sinds de Reformatie. Het kerkgebouw is ontworpen door architect K.G. Zocher. De kerk valt met haar neoclassicistische voorgevel meteen op tussen de andere gebouwen. Het front met monumentale zuilen doet denken aan een oude Griekse tempel. Opvallend is dat de kerk 'verkeerd om' staat. Doorgaans is het koor naar het oosten gericht, maar dan zou in dit geval de indrukwekkende voorgevel aan de kleinere Rozenstraat komen te liggen in plaats van aan de Oudegracht. Rechts van de kerk werd in 1954 de Mariakapel gebouwd, uit dankbaarheid voor het voortbestaan van de parochie tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het neobarokke interieur wordt gedomineerd door het uitgebreed gedecoreerde hoofdaltaar en de zijaltaren, gemaakt door Prosper Venneman in 1857. De heiligenbeelden, kruiswegstaties, preekstoel en grote kroonluchter maken het lichte interieur compleet.

St. Augustine's is a 'Waterstaat' church (designed under the auspices of the Ministry of Public Works) and was the first Roman Catholic Church to be built (1840) in Utrecht after the Reformation. The building was designed by architect K.G. Zocher. With its neoclassical facade, the church immediately stands out among the other buildings. The monumental columns at the front of the church are reminiscent of an ancient Greek temple. Another striking feature is that the church was built the 'wrong way around'. Normally, the choir faces east, but this would mean that the impressive facade would face the smaller Rozenstraat rather than the Oudegracht. St. Mary's Chapel was constructed to the right of the church in 1954 to express the parish's gratitude for having survived the Second World War. The Neo-Baroque interior is dominated by the intricately decorated main altar and side alters, created by Prosper Venneman in 1857. The icons, Stations of the Cross, pulpit and large chandelier complete the light interior.

The Carmelite Order began constructing St. Catherine's in 1468 as part of their convent. The Knights Hospitaller continued building the church, which was completed in the mid-16th century. From 1580 onwards the building served as a Reformed church. In 1840 it was the only medieval church in Utrecht to be officially returned to the Catholic community. In 1853 the church became a cathedral and was given a neo-Gothic interior, including more sculptures and a cathedra (bishop's throne, 1868) from the famous studio of Friedrich Wilhelm Mengelberg.

De orde van de karmelieten begon in 1468 met de bouw van de St. Catharinakerk, als onderdeel van hun klooster. Uiteindelijk werd de kerk midden 16^e eeuw door de johannieters voltooid. Vanaf 1580 diende het gebouw als gereformeerde kerk. In 1840 werd het als enige middeleeuwse kerk in Utrecht officieel teruggegeven aan de katholieke gemeenschap. In 1853 werd de kerk bovendien verheven tot kathedraal. Daarna kreeg de kerk een neogotisch interieur, met onder meer beeldhouwwerken en de cathedra (bisschopsstoel, 1868) van het bekende atelier van Friedrich Wilhelm Mengelberg. De voorgevel naar ontwerp van architect A. Tepe uit 1900 is geïnspireerd op de façade uit de 16^e-eeuw. Tijdens een grote restauratie (1955-1970) werd het interieur, op basis van oude tekeningen, grotendeels teruggebracht naar de situatie van 1636. Sinds de jaren '90 van de vorige eeuw is een aantal neogotische interieurstukken teruggeplaatst, waaronder een aantal kalkstenen beelden en de 14 kruiswegstaties van Mengelberg uit 1898.

The facade of the church, designed by architect A. Tepe in 1900, was inspired by the facade from the 16th century. During a major restoration (1955-1970) based on old drawings, the interior was largely returned to its original state from 1636. Since the 1990s, a number of neo-Gothic interior features have been replaced, including several limestone sculptures and the 14 Stations of the Cross by Mengelberg from 1898.

Op het Domplein hadden al verschillende kerken gestaan, toen in 1254 begonnen werd met de bouw van de huidige gotische Domkerk. Ruim 260 jaar is er aan het complex met kerk, toren (1320-1382), pandhof en kapittelhuis gewerkt. In 1520 is men met de bouw van het schip gestopt. Toen in 1674 een grote storm over Utrecht trok, stortte het

schip in. Zo ontstond een groot en blijvend gat tussen de Domtoren en het koor met dwarschip. Het interieur is indrukwekkend. Er zijn onder meer rijkversierde grafmonumenten, zoals de grafkapellen van de bisschoppen Van Avesnes († 1317) en Van Arkel († 1378). Forse sporen van de Beeldenstorm in 1580 vertonen het Heilig Graf (1501) en het altaar retabel 'Anna-te-drieën' uit circa 1500, dat in 1919 werd teruggevonden. Het praalgraf van admiraal Van Gendt uit 1676 is gemaakt door Rombout Verhulst. Het grote Bätz-orgel dateert van 1831.

A variety of churches had already existed on the Cathedral Square (Domplein) when work began in 1254 on constructing the current Gothic Cathedral. Work was carried out on the complex with its church, tower (1320-1382), cloister and chapterhouse for some 260 years. It was 1520 when construction of the nave came to a halt.

The nave collapsed during a violent storm in 1674, creating a huge gap between the cathedral tower and the choir transept. The interior is impressive, with many lavishly decorated tombs, such as the tombstone of the bishops of Van Avesnes († 1317) and Van Arkel († 1378). The Holy Sepulchre and 'Anna te drieën' (St. Anne with Mary and the infant Jesus) still show shocking evidence of 16th-century iconoclasm. The mausoleum of Admiral Van Gendt from 1676 was made by sculptor Rombout Verhulst. The huge Bätz organ dates from 1831.

Het kerkgebouw uit 1773 oogt aan de voorzijde als een statig herenhuis. Voor de ingebruikname als kerk was in het pand een brouwerij gevestigd. In de loop van de 18^e eeuw werd minder streng opgetreden tegen niet-hervormde geloofsgemeenschappen, toch lieten de doopsgezinden een voorgevel bouwen die niet op die van een kerk leek. De gevel kreeg een streng karakter in overeenstemming met de religieuze opvattingen van de doopsgezinden. In het sobere interieur staat een mahoniehouten preekstoel van schrijnwerker Wajon uit 1773. Ook de kerkenraadsbanken aan weerszijden van de preekstoel zijn origineel. Het neorococo-orgel, gebouwd door Bätz en Witte, werd in 1870 aangeschaft. De kerk heeft een opstelling van een 'vrouwenblok'. De vrouwen zaten tot de opheffing van de gescheiden zitplaatsen in 1926 in het midden met de mannen om hen heen. Deze scheiding van mannen en vrouwen zou verwijzen naar het roerige verleden waarin vervolgingen plaatsvonden.

The facade of this church, dating from 1773, resembles that of a stately townhouse. Before being used as a church, it was home to a brewery. Over the course of the 18th century there was less resistance to non-Reformed religious communities, yet the Mennonites added a sober facade to the building that was not typical of a church and in line with the religious principles of the Mennonites. The sober interior contains a mahogany pulpit by carpenter Wajon from 1773. The church council seats on both side of the pulpit are also original. The neo-Rococo organ, built by Bätz and Witte, was acquired in 1870. The church's design also includes a 'women's section'. Until the dissolution of segregated seating in 1926, the women sat in the centre, surrounded by the men. This division of men and women is a moving reminder of the turbulent days of persecution.

De Geertekerk werd rond 1255 herbouwd binnen de omwalling van de stad en is een van de vier middeleeuwse parochiekerken in Utrecht. De romaanse hal werd nog dezelfde eeuw uitgebreid met een toren, in de 14^e en 15^e eeuw gevolgd door een dwarsschip, koor, zijbeuken en kapellen. Vanaf de 19^e eeuw verslechterde de toestand van het gebouw en in 1930 raakte de kerk zelfs buiten gebruik. In 1954 kocht de Remonstrantse Gemeente het vervallen kerkgebouw – zonder dak – en liet het restaureren. De eeuwenoude geschiedenis laat zich nog steeds lezen, onder meer in het muurwerk, de toren en de 15^e-eeuwse kraagstenen in de sacristie. Door de leegstand vóór de restauratie, moest het worden voorzien van een nieuwe inventaris. Naast onder meer een preekstoel (17^e eeuw) en orgel (1803) werden ook glas-inloodramen met Bijbelse thema's geschonken. De kunstenaar Johan Dijkstra - van de Groninger Kunstkring *De Ploeg* - vervaardigde de ramen tussen 1957 en 1964.

St. Gertrude's church was reconstructed around 1255 within the city walls and is one of four medieval parish churches. The Romanesque hall was expanded with a tower in the same era, followed in the 14th and 15th centuries by a transept, a choir, aisles and chapels. In the 19th century the condition of the building began to deteriorate and in 1930 the church fell out of use. In 1954, the Remonstrant Church Council purchased the dilapidated building – now without a roof – and restored it. The ancient history can still be seen in the walls, the tower and the 15th-century corbels in the sacristy. Having lain empty prior to the restoration, it required a new inventory. A pulpit (17th century), organ (1803) and bible-themed stained-glass windows were acquired. The artist Johan Dijkstra – of the Groningen Artist Circle *De Ploeg* – created the windows between 1957 and 1964.

Met de bouw van de Ste. Gertrudiskathedraal in de jaren 1912-1914 kreeg Utrecht er een tweede kathedraal bij. Het is de hoofdkerk van de oud-katholieke gemeenschap, die werd gebouwd omdat de naastgelegen Gertrudiskapel te klein was geworden. Het gebouw is in neoromaanse stijl opgetrokken, als erbetoon aan de afgebroken romaanse Mariakerk. Met deze bouwstijl wilden de oud-katholieken zich bovendien onderscheiden van de rooms-katholieken, die doorgaans in neogotische stijl bouwden. Het interieur met de muurschilderingen, mozaïeken,

The construction of the St. Gertrude's Cathedral from 1912 to 1914 gave Utrecht its second cathedral. It is the main church of the Old Catholic community, built because the adjacent Chapel of St. Gertrude had become too small. The building was constructed in neo-Romanesque style, in honour of the former Romanesque St. Mary's. This style of building allowed the Old Catholics to differentiate themselves from the Roman Catholics, who preferred the neo-Gothic style. The interior, with its colourful murals, mosaics, floors and windows, has remained

vloeren en ramen is sinds de bouwtijd vrijwel ongewijzigd. De kerk heeft een interessante inventaris, vooral vanwege de ruim 1700 relieken. Daarnaast bezit de kerk schilderijen van oude Utrechtse meesters zoals Abraham en Hendrik Bloemaert en Jan van Bijlert.

largely unchanged since the time of its construction. The church has an interesting inventory, mainly due to the acquisition of over 1700 relics. The church also has paintings by old Utrecht masters such as Abraham and Hendrik Bloemaert and Jan van Bijlert.

GERTRUDISKAPEL

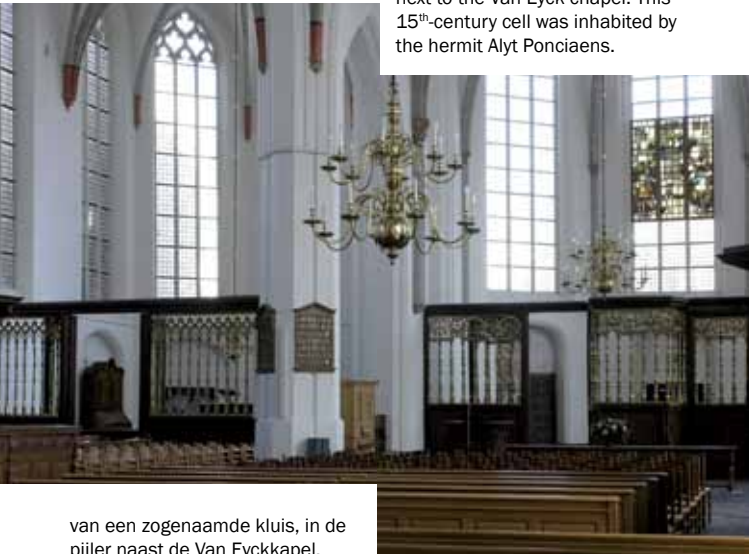
Dit van oorsprong middeleeuwse woonhuis werd in de 17^e eeuw ingericht tot schuilkerk en behoort tot de mooiste schuilkerken van Nederland. Het bijzondere interieur is nog grotendeels in haar oorspronkelijke staat.

GERTRUDISKAPEL

Originally a medieval residence, it became a clandestine church in the 17th century and is one of the most beautiful clandestine churches in the Netherlands. The unique interior remains largely in its original state.

De Jacobiparochie is al in de 12^e eeuw gesticht, maar de oudste delen van de huidige kerk dateren uit het midden van de 13^e eeuw. Tijdens de Middeleeuwen is de kerk diverse keren uitgebreid. Bijzonder is dat de toren hierdoor in het kerkgebouw kwam te staan. De naam verwijst naar de apostel Jacobus. De kerk staat langs een van de pelgrimswegen die leiden naar het pelgrimsoord Santiago de Compostela. Het bijbehorende pelgrimsteken, de sint-jakobsschelp, vinden we verschillende malen terug in de kerk. Belangrijke interieuronderdelen zijn het koperen koorhek (16^e eeuw), de eikenhouten preekstoel (16^e eeuw) en de kleurrijke gewelfsleutels en muurschilderingen (14^e-16^e eeuw). De Jacobikerker is de enige kerk in Nederland die nog restanten bevat

van een zogenaamde kluis, in de pijler naast de Van Eyckkapel. Deze 15^e-eeuwse kluis werd bewoond door de kluizenares Alyt Ponciaens. Aan de buitenzijde van de kerk bevindt zich de oudste 'moderne' zonnwijzer ter wereld, uit 1463.

The St. James parish was first founded in the 12th century, but the oldest parts of the current church date back to the middle of the 13th century. During the Middle Ages, the church was extended many times. A result of this is the unique feature of the tower that came to stand in the church building itself. The name refers to the Apostle James. The church stands on a pilgrimage path that is part of the route to Santiago de Compostela. The accompanying symbol of pilgrims – the scallop shell – can be found throughout the church. Important interior features include the brass choir screen and oak pulpit (16th century) and the colourful vault bosses and murals (14th through 16th centuries). St. James is the only church in the Netherlands to house a hermit's cell in the pillar next to the Van Eyck chapel. This 15th-century cell was inhabited by the hermit Alyt Ponciaens.

Outside the church you can see the oldest 'modern' sundial in the world, dating from 1463.

Kort na 1040 liet bisschop Bernold de Janskerk bouwen. Deze romaanse basiliek, gewijd aan Johannes de Doper, functioneerde als kerk voor het kapittel van Sint Jan. Van oorsprong had de kerk twee torens, maar die zijn door verval, beschadiging en afbraak verdwenen. De westgevel werd na sloop van de tweede toren in 1682 voorzien van een barokke gevel in baksteen. Het schip met zijbeuken is nog grotendeels 11^e-eeuws, het koor en de kapellen werden in de 16^e eeuw in gotische stijl verbouwd. Het lichte en ingetogen interieur bevat 16^e-eeuwse koorbanken, een deur die het oog bedriegt, een grafombe (1465) en een beschilderde grafkelder (1563). De kerkenraadskamer uit 1644 bevindt zich in een 15^e-eeuwse aanbouw. Deze ruimte werd

in 1755 voorzien van een grote schouw, een stucplafond en prachtig goudlederen behang. Tijdens de restauratie in 1977-1981 werden de pijlers in het schip gereconstrueerd en ook het van oorsprong 13^e-eeuwse tongewelf.

Shortly after 1040, Bishop Bernold ordered the construction of St. John's. The Romanesque basilica, dedicated to John the Baptist, functioned as a church for the Chapter of Saint John. The church originally had two towers, but these are now gone as a result of dilapidation and ruin. Following the demolition of the second tower in 1682, the west facade was rebuilt in Baroque style. Most of the nave and aisles are largely 11th century originals, while the choir and the chapels were rebuilt in the 16th century in the Gothic style. The light interior houses 16th-century choir seats, a tomb (1465) and a painted tomb (1563). The council chamber from 1644 is part of a 15th-century extension. In 1755 this room was given a large

mantelpiece, a stucco ceiling and stunning gold leather tapestries. During the restoration of 1977-1981 the pillars in the nave were reconstructed along with the original 13th-century barrel vault.

Origineel stond op de plek van de Lutherse kerk het 15^e-eeuwse Ursulaklooster met de Ursulakapel. In 1743 kreeg de Lutherse gemeente toestemming van het stadsbestuur om de kapel te betrekken, waarna zij het in de jaren 1744-1745 liet verbouwen en uitbreiden. De kapel werd omgevormd tot een lichte, ingetogen *zaalkerk* met rondboogvensters en drie galerijen. Hoewel de Lutherse gemeente gedoogd werd en zij zich dus niet schuil hoefde te houden, werd waarschijnlijk toch bewust gekozen voor een voorgevel die niet typerend is voor een kerk. De gevel, uitgevoerd in de Lodewijk XIV-stijl, werd voorzien van pilasters en een natuurstenen bekroning. Naast de preekstoel en het uurwerk (1724), springt ook het orgel met zwaan (symbool voor Luther) en twee engelen in het oog. Rond 1745 werd achter dit orgel een grote muurschildering gemaakt. De blauwe gordijnen lijken echt te zijn, maar het betreft een fraai 18^e-eeuws voorbeeld van *trompe-l'oeil*: gezichtsbedrog.

The Lutheran Church was originally the site of the 15th-century St. Ursula's Convent and Chapel. In 1742, the Lutheran community was given permission to occupy the chapel, after which it was rebuilt and expanded from 1744-1745. The chapel was remodelled into a *zaalkerk* (rectangular church with one bay) with modelled semi-circular windows and three galleries. While the Lutheran community was tolerated and had no need to operate in a clandestine fashion, there may have been a conscious choice of facade that was not typical for a church. The facade, in Louis XIV style, was given pilasters and a stone crowning. In addition to the pulpit and the clock (1724), notable features include the organ embellished with a swan (a symbol for Luther) and two angels. Around 1745 a large mural was painted behind the organ. The blue drapes look real, but are in fact an exceptional 18th-century example of *trompe-l'oeil*: optical illusion.

De Nicolaïkerk dateert van het begin van de 12e eeuw. Het is een van de vier middeleeuwse Utrechtse parochiekerken. De kerk werd in de 15e eeuw verbouwd tot een gotische kerk, maar de romaanse oorsprong blijkt onder meer uit enkele pijlers en uit de westgevel met de twee torens. Doorgaans hadden parochiekerken maar één toren. De zuidelijke toren werd in 1586 opgehoogd in baksteen, de grijze strepen zijn erop geschilderd om tufsteen te imiteren. Tussen 1465 en 1479 werd de kruisbasiliek verbouwd tot een *hallenkerk*, naar de plannen van dombouwwaarde Jacob van der Borch. Bijzonder is de 14e-eeuwse gewelsschildering in de viering voor het koor, met ornamentele en geometrische vormen. Naast eigen interieurstukken zoals meerdere orgels, zijn er ook kunstschaten uit andere kerken te zien. Het grote orgel, vervaardigd door de firma Marcussen in 1953, is gebouwd naar 17^e-eeuwse voorbeelden uit Noord-Duitsland.

St. Nicolas' dates from the early 12th century and is one of four medieval parish churches in Utrecht. The church was reconstructed in the 15th century into a Gothic church, but its Romanesque origins are reflected in several pillars and in the two towers on the west facade. Generally, parish churches only had one tower. The southern tower was raised in 1586 in brick and the grey strips were painted on to imitate tuff stone. Between 1465 and 1479 the cruciform basilica was remodelled into a *hallenkerk* (church with several bays), following the plans by the cathedral architect, Jacob van der Borch. An unusual feature is the 14th-century cupola painting in the choir crossing with its ornamental and geometric shapes. As well as its own interior features, such as multiple organs, there are also artistic treasures from other churches. The large organ, made by the Marcussen Company in 1953, was based on 17th-century designs from northern Germany.

De Pieterskerk werd gebouwd in de jaren 1040 -1048 in opdracht van bisschop Bernold en werd gewijd aan de apostel Petrus. De kerk heeft veel van zijn ingetogen en romaanse karakter behouden. Kenmerkend zijn de rozerode zuilen, waarvan er zes nog origineel zijn. Zij zijn elk uit één stuk zandsteen gemaakt. De andere zuilen zijn bij de restauratie van 1954 -1970 achterin de kerk geplaatst. Zeer bijzonder is de crypte onder het koor, met daarin de (lege) sarcofaag van bisschop Bernold uit 1054. In de kerk bevindt zich ook een beschilderd graf uit de 13e eeuw. De kleurrijke muurschilderingen dateren deels uit de 12^e eeuw.

In 1965 werden onder de kerkvloer vier 12^e-eeuwse zandstenen reliëfs aangetroffen die samen de kruisiging en wederopstanding van Christus verbeelden. De beeldhouwwerken werden bij de trap naar het hoogkoor geplaatst, zeer waarschijnlijk op hun oorspronkelijke plek. Sinds 1656 is de kerk in gebruik bij de *Waalse Gemeente Utrecht*.

St. Peter's was built between 1040 and 1048 at the request of Bishop Bernold and was dedicated to the Apostle Peter. The church has retained much of its demure, Romanesque character. Features include the red pillars, six of which are original, each made from a single piece of sandstone. The other pillars were reinstated at the back of the church during the restoration of 1954-1970. A highly unique feature is the crypt under the choir that holds the (empty) sarcophagus of Bishop Bernold from 1054. The church also contains a painted tomb from the 13th century. The colourful murals partly date from the 12th century.

In 1965, four 12th-century sandstone reliefs were discovered, displaying the crucifixion and resurrection of Christ. The sculptures were placed by the stairs, close to the chancel, which is very likely their original location. Since 1656 the church has been used by *The Walloon Congregation of Utrecht*.

In de jaren 1875-1877 werd de St. Willibrordkerk gebouwd naar ontwerp van architect Alfred Tepe. Het is een van de best bewaarde voorbeelden van de Utrechtse School van de neogotiek. Het sobere exterieur van de kerk vormt een groot contrast met het zeer uitgebreid en kleurrijk gedecoreerde interieur. Verschillende kunstenaars van het St. Bernulphusgilde creëerden samen een *Gesamtkunstwerk*, een samenhangend geheel van verschillende kunstvormen. Vrijwel de gehele kerk is beschilderd. Naast religieuze thema's zijn er ook veel symbolische en decoratieve vormen en figuren weergegeven. Deze kleurrijke schilderingen vormen een eenheid met de ver-

schillende onderdelen van de kerk, waaronder de houtsnijwerken en glas-in-loodramen waarin het leven van St. Willibrord wordt afgebeeld. In 2005 werd een grote restauratie voltooid, waardoor het unieke interieur met zijn kleurenpracht bewaard is gebleven. Het belangrijkste deel van de kerk, het koor, is het meest uitgebreid gedecoreerd. Centraal staat de symboliek van het Heilig Sacrament.

St. Willibrord's was constructed between 1875 and 1877 based on the design of architect Alfred Tepe. It is one of the finest remaining examples of the Utrecht School of the Gothic Revival. The sober exterior of the church is an immense contrast with the colourful and intricately decorated interior. Various artists from the St. Bernulphus Guild worked together to create a so-called *Gesamtkunstwerk*, a coherent fusion of various art forms. Almost all of the church is painted. In addition to religious themes, many symbolic and decorative forms and figures can be seen. These colourful paintings are in harmony with the other elements

of the church, such as the wood carvings and stained glass windows depicting the life of St. Willibrord. In 2005, a large-scale restoration was completed thereby preserving the unique interior in all its colourful splendour. The most important part of the church, the choir, is the most extensively decorated. Central to this is the symbolism of the Holy Sacrament.

Museum Catharijneconvent laat met eeuwenoude en hedendaagse kunst het heden en verleden van het christendom in Nederland zien. Unieke middeleeuwse meesterwerken, thema-zalen en de mysterieuze schatkamer vol goud en zilver.

Het museum is gehuisvest in een middeleeuws gebouw in het centrum van Utrecht. In de 15^e eeuw bouwden de karmelieten op de huidige locatie een klooster, genoemd naar de heilige Catharina van Alexandrië. Het klooster werd vervolgens door de johannieters ingericht als ziekenhuis en behield deze functie tot in de 19^e eeuw. Na een renovatie opende koningin Juliana in 1979 *Rijksmuseum Het Catharijneconvent*. Inmiddels is het complex opnieuw gerestaureerd, in 1995 verzelfstandigd in Museum Catharijneconvent en zijn de themazalen compleet aangepast aan deze tijd.

Museum Catharijneconvent displays the history of Christianity in the Netherlands through the medium of ancient and contemporary art with unique medieval masterpieces, themed rooms and a mysterious treasure room filled with gold and silver.

The museum is located in a medieval building in the centre of Utrecht. In the 15th century, the Carmelites constructed a convent at the current location, named after St. Catherine of Alexandria. The convent was subsequently transformed into a hospital by the Knights Hospitaller, a function that was maintained until the 19th century. After the renovation, Queen Juliana opened the *Rijksmuseum Het Catharijneconvent* in 1979. The complex underwent another restoration and was privatised and renamed in 1995. The themed rooms of the Museum Catharijneconvent are now fully updated and contemporary.

OPEN	OPEN
Dinsdag - vrijdag 10:00 - 17:00	Tuesday - Friday 10:00 - 17:00
Zaterdag, zon- en feestdagen 11:00 - 17:00	Saturday, Sunday, Holidays 11:00 - 17:00
Gesloten 27/04	Closed 27/04
Entreprijzen: www.catharijneconvent.nl	Admission prices: www.catharijneconvent.nl

foto: MCC

Het cultuur-historische project *Kerken Kijken Utrecht* toont u graag de culturele rijkdom van de kerkgebouwen in het Utrechtse centrum. Sinds 1983 organiseert *Kerken Kijken* de openstelling van de binnenstadskerken voor allerlei geïnteresseerden. Utrechters en toeristen kunnen in de kerken terecht en de architectuur, de

bouwgesciedenis en de kunstschatten beleven. Meer dan 200 vrijwillige gidsen zorgen gedurende de zomermaanden voor de openstelling en leiden de bezoekers desgewenst rond. Per jaar trekt het cultuurhistorisch project ongeveer 60.000 bezoekers. Daarbij is de Domkerk nog niet meegerekend, die in dezelfde periode meer dan 100.000 bezoekers trekt.

Tot en met *Open Monumentendag* - de tweede zaterdag van september - staan de deuren open. Ook zijn steeds meer kerkgebouwen buiten de zomerperiode geopend.

The cultural-historical project *Kerken Kijken Utrecht* is delighted to present to you the cultural wealth of church buildings the centre of Utrecht has to offer. Since 1983,

Kerken Kijken has organised the opening of city centre churches for all interested parties. Utrecht residents and tourists alike can visit these churches and experience their architecture, building history and artistic treasures. More than 200 volunteer guides facilitate the opening during the summer months and lead visitors around. This cultural-historical project attracts roughly 60,000 visitors each year. This does not include the Cathedral, which attracts more than 100,000 visitors in the same period.

The doors will be open until *Open Monumentendag* (Heritage Day), the second Saturday of September. An increasing number of church buildings are open outside the summer period as well.

- 1 ST AUGUSTINUSKERK Oudegracht 69
- 2 ST CATHARINAKATHEDRAAL Lange Nieuwstraat 36
- 3 DOMKERK Domplein
- 4 DOOPSGEZINDE KERK Oudegracht 270
- 5 GEERTEKERK Geertekerkhof 22
- 6 STE GERTRUDISKATHEDRAAL EN -KAPEL Willemsplantsoen 2
- 7 JACOBIKERK Jacobskerkhof 22
- 8 JANSKERK Janskerkhof 26
- 9 LUTHERSE KERK Hamburgerstraat 9
- 10 NICOLAÏKERK Nicolaaskerkhof 9
- 11 PIETERSKERK Pieterskerkhof 3
- 12 ST WILLIBRORDKERK Minrebroederstraat 21
- 13 MUSEUM CATHARIJNECONVENT* Lange Nieuwstraat 38
- 14 BUURKERK, MUSEUM SPEELKLOK* Steenweg 6
- 15 PAULUSABDIJ Hofpoort, Nieuwegracht bij nr 5 /at nr 5
- 16 MARIAKERK Mariaplaats
- 17 ST SALVATOR EN HEILIG KRUISKAPEL Domplein
Plattegronden in het paveisel / plans shown in the pavement

* Entreprijs / Admission prices

In alle opengestelde kerken zijn korte beschrijvingen van de bezienswaardigheden in het interieur aanwezig. Tevens verzorgen de aanwezige gidsen gratis rondleidingen. De deelnemende binnenstadskerken zijn gedurende het Kerken Kijken Utrecht-seizoen doorgaans geopend van dinsdag tot en met zaterdag.

Omdat veel van de kerken nog in gebruik zijn voor de eredienst, kan het voorkomen dat een kerk wegens huwelijks- of rouwdiensten gesloten is. Ook concerten of besloten evenementen kunnen ertoe leiden dat de kerk tijdelijk is gesloten.

De openingstijden staan vermeld in de jaarlijkse themafolder. En natuurlijk op www.kerkenkijken.nl, waar meer informatie en beeldmateriaal te vinden is over dit bijzondere cultuurhistorische project.

Short descriptions of the objects of interest in all 12 churches and free guided tours are available. Participating city centre churches are generally open from Tuesday through Saturday during the Kerken Kijken Utrecht summer period.

Because many churches are still used for services, churches may be closed for a marriage or memorial service at certain times. The same applies when concerts or private events are being held.

Opening hours are listed in the annual brochure. For more information and images about this special cultural-historical project please visit: www.kerkenkijken.nl

Dit is een uitgave van Kerken Kijken Utrecht, 2016
www.kerkenkijken.nl

Fotografie: Maarten Buruma

Foto omslag: Henk Jansen, omslag: Nicolaïkerk

Vormgeving: Caroline Hogervorst | www.ch-ontwerp.nl

Druk: Grafiservices Utrecht

7

1

8

12

3

17

11

14

16

15

6

9

4

13

5

2

10

Kerken Kijken Utrecht is een cultuurhistorische organisatie en beschikt over een jaarlijkse gemeentelijke subsidie maar is ook afhankelijk van donaties van particulieren, fondsen en bedrijven. Wilt u Kerken Kijken Utrecht steunen meld u dan aan als gids en/of donateur. U kunt uw gift overmaken naar bankrekening NL71RABO 01117 99 619 t.n.v. Kerken Kijken Utrecht. Voor aanmelding als gids en meer informatie: www.kerkenkijken.nl

Kerken Kijken Utrecht is a cultural-historical organisation that receives an annual municipal subsidy, but the organisation is also dependant on donations from individuals, foundations and businesses. If you would like to support *Kerken Kijken Utrecht* you can register as a guide/donor. Donations can be made to bank account nr. NL71RABO 01117 99 619 in the name of Kerken Kijken Utrecht. To register as a guide or for more information, please visit: www.kerkenkijken.nl

Gemeente Utrecht

Ridderlijke Deutsche Orde
Balije van Utrecht

VSBfonds,
iedereen doet mee